

Gıybet ve hüsn-ü zan

Isparta'dan okuyucumuz: “Gıybeti açıklar mısınız? Kişinin arkasından hüsn-ü zan edilse gıybet olur mu?”

Gıybet, Müslümanın gıyâbında hoşuna gitmeyecek ölçülerle konuşmaktır. Hüsn-ü zan ise, Müslümanın davranış ve hareketlerini iyiye yormaktır. Bir başka ifâdeyle Müslümanın hareketlerini kötüye tevil etmek gıybet, iyiye tevil etmek hüsn-ü zandır. Veya Müslümanı arkadan çekiştirmek gıybet, arkadan davranışlarında aslında yanlış anlaşıldığını, niyetinin kötü olmadığını, öyle yapmak istemediğini... vs belirtmek ve iyiliğine şahitlik etmek hüsn-ü zandır. Ya da yarısı dolu bir bardağın boş kısmını gösterip “Bardağın yarısı boştur!” demek—yerine göre—gıybet; dolu kısmını gösterip “Yarım bardak su var!” demek hüsn-ü zandır. Gıybet haramdır. Hüsn-ü zan helâldir.

Cenâb-ı Hak şöyle buyurur: “Ey îman edenler! Zannın çoğundan sakınınız. Zîra zannın bir kısmı günahdır. Bir birinizin günahını araştırmayınız. Bir kısmınız bir kısmınızı gıybet etmesin. Sizden biriniz ölü kardeşinizin etini yemekten hoşlanır mı? Ondan tiksiniyorsunuz! Allah’tan sakının. Şüphesiz Allah tevbeleri dâimâ kabul eden ve acıyandır.”¹ Bediüzzaman Hazretlerine göre bu âyet, gıybetten, altı derece şiddetle sakındırıyor.² Yani gıybet: 1- Aklen, 2- Kalben, 3- İnsâniyeten, 4- Vicdanen ve fitraten, 5- Asabiyeten, 6- Milliyeten reddedilmiştir.³

Bu âyette sakınılması emredilen “zannın çoğu”ndan maksat gıybettir. Müslümanların birbirlerinin gizli ve özel hallerini ve günahlarını araştırmaları ve birbirlerini çekiştirmeleri haramdır. Çünkü öyle günahlar vardır ki, kul ile Rabb’i arasında bir sırdan ibârettir. Kul pişman olmuş; Rabb’i setretmiştir, yani örtmüştür. Kul nedâmet duymuş; Rabb’i bağışlamıştır. Kul tevbe yapmış; Rabb’i affetmiştir. Üçüncü bir şahsın araya girip, kulun günahlarını tek yanlı ve keyfî olarak deşifre etmesi İlâhî hikmete, irâdeye, rahmete, inâyete, mağfirete ve muhabbete uygun değildir. Cenâb-ı Hakk’ın bir ismi Settâru’l-Uyûb’dur ve bu isim kullarının günahlarının gizli kalmasını ve ifşâ edilmemesini iktizâ eder. Gıybet ise bu İlâhî sır ve hikmetle bağdaşmaz ve çelişir. Çünkü gıybet, günahı ifşâdan başka bir şey değildir. Günahların ifşâsında zâten hiçbir feyiz ve kemâlât yoktur.

Cenâb-ı Hakk’ın “zannın bazısı” ifâdesiyle hâriç tuttuğu kısım ise, bardağın dolu

kısmı olan hüsn-ü zandır ki, günah değildir, teşvik edilmiştir, hayırdır, kemâlâttandır, feyiz vericidir, sevaptır.

Bedir muhârebesi mücâhitlerinden Ka'b bin Mâlik (ra) Tebük harbinde İslâm ordusundan geri kalmış, daha sonra da harbe iştirak etmemiştir. Tebük'e varıldığında Allah Resûlü (asm): "Ka'b bin Mâlik nerede?" diye sorunca, orada bulunan bir adam: "Kibirle cübbelerine bakıp durması onu savaştan alı koydu!" dedi. Buna ilk tepki gösteren Muâz bin Cebel (ra) oldu ve: "Ne çirkin şey söyledin...! Yâ Resûlallah! Biz onun hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyoruz!" dedi.

Sonrası mâlûm. Tebük seferinden dönen Allah Resûlü (asm), bu harbe iştirak etmeyen ve Allah'tan korktukları için mazeret de uydurmamayan Ka'b bin Mâlik'le (ra) berâber üç kişi hakkında: "Allah sizin hakkınızda hüküm verene kadar bekleyin!" buyurmuş, Müslümanları da onlarla konuşmaktan alıkoymuştu. Resûl-i Ekrem Efendimiz'in (asm) bu kararı üzerine, Ka'b bin Mâlik (ra) ve iki arkadaşının dünyaları kararmış, hüngür hüngür ağlamaya başlamışlardı. Bu ağlayış geceli gündüzlü tam elli gün sürdü. Ellinci gün Cenâb-ı Hak şu âyet-i kerîmeyi nâzil buyurdu: "Ve seferden geri kalan üç kişinin de (tevbelerini Allah kabul etti.) Bütün genişliğine rağmen yeryüzü onlara dar gelmiş, vicdanları da kendilerini sıktıkça sıkılmıştı. Nihâyet Allah'tan başka sığınacak kimse olmadığını anlamışlardı. Allah, tevbe ettikleri için onların tevbesini kabul etmiştir. Çünkü O, tevbeleri kabul eden, Rahîm olandır."4

İşte, elli günlük gözyaşları ve bir günahın affı.

Burada kısa bir tahlil yapmamız gerekirse; Tebük harbi esnasında adamın yaptığı gıybet girişimine karşı, Muâz bin Cebel'in (ra) tavrı hüsn-ü zandır. Harp dönüşünde Peygamber Efendimiz (asm) hakem olmuş, kararı Cenâb-ı Hak'ın İlâhî irâdesine arz etmiştir. Ka'b bin Mâlik (ra) iki arkadaşıyla birlikte tövbekâr olmuşlar; fakat tövbe sorumluluğu içinde elli gün süre ile ağlamaktan dünyaları başlarına yıkılmıştır. Cenab-ı Hak da affetmiştir.

Dipnotlar:

- 1- Hucûrât Sûresi, 49/12.
- 2- Sözler, s. 344.
- 3- Sözler, s. 345.
- 4- Tevbe Sûresi, 9/118.